

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАКТИКУМ З КРИМІНАЛІСТИКИ»

Харків

2022

Матеріали для практичних занять з навчальної дисципліни «Практикум з криміналістики» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. 46 с.

Укладачі:

В. Ю. Шепітько,

О. Ю. Булулуков,

Д. М. Затенацький,

М. В. Капустіна,

І. А. Колеснікова,

М. В. Костенко,

В. В. Негребецький,

В. В. Семенов,

Г. О. Чорний

Вступ

Мета навчальної дисципліни «Практикум з криміналістики» – формування уявлення про криміналістичні інновації та напрямки їх впровадження в правозастосовну діяльність та основних умінь по використанню інноваційних технологій у цій діяльності, активізація аналітичної діяльності студентів, а також практичних навичок діяльності правника.

Завдання:

- розуміння інноваційних технологій у боротьбі зі злочинністю;
- надання знань про напрямки використання інформаційних технологій у кримінальному провадженні;
- надання навичок у застосуванні новітніх сучасних методів, прийомів, технологій, технічних засобів, приладів, інструментів, які підвищують якість та ефективність розслідування злочинів та їхнього судового розгляду;
- розуміння загальних положень роботи з електронними носіями інформації при проведенні слідчих (розшукових) дій;
- розуміння та вміння використовувати криміналістичні прийоми виявлення, фіксації, вилучення та дослідження мікрооб'єктів;
- розуміння теоретичних основ та сучасних можливостей нових видів судових експертиз;
- розуміння принципів роботи біометричних систем;
- розуміння та вміння використовувати методи біометричної ідентифікації.

**1. ЗАГАЛЬНИЙ РОЗРАХУНОК ГОДИН ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

№ п/п	Тема	Практичні заняття	Самостійна робота
1	2	3	4
1	Інновації у криміналістиці та їхнє впровадження у правозастосовну діяльність	2	10
2	Використання цифрової фотозйомки у діяльності органів кримінальної юстиції	2	10
3	Криміналістичні прийоми пошуку, виявлення і фіксації інформації на електронних носіях	2	10
4	Виявлення, фіксація, вилучення та дослідження мікрооб'єктів – речових доказів	2	10
5	Відеозапис у криміналістиці	2	10

6	Звукозапис у криміналістиці	2	10
7	Сучасні можливості судових експертиз	4	10
8	Біометричні системи у криміналістиці	4	10
	Разом	20	80

2. ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1: ІННОВАЦІЇ У КРИМІНАЛІСТИЦІ ТА ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ У ПРАВОЗАСТОСОВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

(2 год.)

Практичне заняття №1

П л а н

1. Ознайомлення з інноваційними криміналістичними продуктами на сайті crimcongress.com/
2. Інформаційні технології в правозастосовній діяльності. АРМ судового експерта (балістична, дактилоскопічна, фоноскопична експертизи, ін.)
3. Інновації у боротьбі зі злочинністю, пов'язаною з інформаційними системами та даними.

На занятті студенти обговорюють питання плану, вирішуючи запропоновані нижче фабули.

Ф а б у л и

1. Правоохоронним органом в ході досудового слідства встановлено, що групою громадян Румунії на вхідних дверях банківської установи встановлено скімінговий пристрій, призначений для зчитування магнітної полоси банківської платіжної картки, та відеокамеру для зняття інформації про пін-коди карток. В подальшому зазначені громадяни виготовили дублікати банківських платіжних карток, емітованих українськими банками, та зняли в банкоматах з рахунків клієнтів банківської установи грошові кошти в сумі 14,7 тис. грн. Під час спроби зняття встановленого скімінгового пристрою двох громадян Румунії було затримано. *Навести юридичну кваліфікацію даним*

діям, назвати обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування, види судових експертиз, які слід призначити.

2. У райвідділ поліції надійшла заява від А. про несанкціоноване списання коштів у розмірі 5000 грн. з його особистого електронного гаманця платіжної системи Web Money. У заяві потерпілий вказав, що тиждень тому надав флеш-карту (на якій зберігав файл з паролями від електронної пошти та програми клієнта Web Money, а також файл-ключ від особистого рахунку названої платіжної системи) знайомому Ж. для запису мультимедійного контенту. Під час огляду персонального комп'ютера Ж. вказаних файлів виявлено не було, слідчий вилучив зазначений комп'ютер для подальшої судової експертизи. *Навести юридичну кваліфікацію даним діям, назвати обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування, види судових експертиз, які слід призначити.*

Список додаткової літератури

1. Матеріали сайту міжнародної громадської організації „Конгресс криміналістів”. <http://crimcongress.com>.

2. Шепітько В.Ю., Журавель В.А., Авдєєва Г.К. Інновації в криміналістиці та їх впровадження в діяльність органів досудового слідства // Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. праць / редкол.: В.І. Борисов та ін. – Х.: Право, 2011. Вип. 21. – С. 39-46.

3. Шепітько В. Ю. Ідентифікація людини за ознаками зовнішності. – Х.: Гриф, 2003. – 112 с.

4. Удовиченко О.А. Функціонування регіонального дактилоскопічного обліку в Науково-дослідному експертно-криміналістичному центрі при ГУМВС України в Харківській області // Криміналістичний вісник. –2010. №2. С.140-144.

4. Про захист інформації в телекомунікаційних системах. Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 31. – ст. 286.

5. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: наказ ГПУ від 6 квітня 2016 р. №139. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16>.

6. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру судових рішень: Рішення Вищої ради правосуддя від 19.04.2018 р. №1200/0/15-18. http://www.vru.gov.ua/content/act/1200_19.04_.2018_1.docx

7. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 р. № 5492-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17>.

5. Конвенція про кіберзлочинність Дата підписання: 23.11.2001 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

6. Про організацію діяльності Управління боротьби з кіберзлочинністю МВС України та підрозділів боротьби з кіберзлочинністю ГУМВС, УМВС. Наказ МВС України від від 30 жовтня 2012 року N 988.

7. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII.

8. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV.

9. Департамент кіберполіції Національної поліції України <https://cyberpolice.gov.ua>.

**Т е м а 2. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ФОТОЗЙОМКИ
В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ
(2 год)**

Практичне заняття № 2. Цифрова фотозйомка та її можливості

П л а н

1. Поняття, значення та правові підстави використання цифрової фотографії у кримінальному судочинстві.
2. Сучасна цифрова фототехніка, її можливості та переваги використання у кримінальному судочинстві, експертній практиці.
3. Особливості освітлення, які необхідно враховувати при фотографічній зйомці різних об'єктів, приміщень та ін.:
 - а) завдання освітлення: фотографічне, композиційне та образотворче;
 - б) основні види освітлення та їх характеристика.
4. Особливості та умови фіксації результатів слідчих (розшукових) дій за допомогою цифрової фототехніки при проведенні:
 - а) обшуку;
 - б) пред'явлення для впізнання;
 - в) слідчого експерименту.
5. Особливості використання цифрової фотозйомки в несприятливих умовах. Корекція балансу білого:
 - а) фотозйомка при несприятливих погодних умовах (сніг, дощ, туман, серпанок, сильний вітер, сильний мороз);
 - б) фотозйомка при несприятливих умовах освітлення (недостатнє, надмірне, складне освітлення, наявність тіні на певних ділянках об'єкта, задимлення об'єкта, пари, висока відбиваюча властивість об'єкта, що знімається, велика площа об'єкта, тісні та захаращені приміщення).

6. Процесуальне оформлення результатів цифрової фотозйомки. Способи захисту результатів застосування цифрової фотозйомки. Оцінка результатів застосування цифрової фотозйомки.

7. Техніко-криміналістичні прийоми роботи із програмним забезпеченням при опрацюванні цифрових фотозображень. Автоматизація створення і обробки панорамних фотознімків.

Розширення динамічного діапазону фотографії.

Лабораторна робота № 1

Заняття групи здійснюється під керівництвом викладача. Мета – практичне опрацювання техніки цифрової фотозйомки. Набуттю навиків використання цифрової фотозйомки сприяє виконання запропонованих викладачем варіантів завдань.

Наприкінці заняття відбувається обговорення результатів фотозйомки, виявлених та допущених у процесі використання цифрової фотозйомки помилок.

Наочне приладдя та обладнання: зразки певних об'єктів зі слідами; масштабна лінійка; цифровий фотоапарат “CANON” Power Shot A470, 7.1 m.p.; штатив.

- 1. Провести огляд предмета (об'єкта) зі слідами рук.*
- 2. Сфотографувати надані об'єкти, визначивши експериментальним шляхом оптимальні параметри зйомки (з урахуванням умов та оточуючої обстановки), види і методи проведення фотозйомки.*
- 3. Визначити або розрахувати хеш-значення фотознімків.*
- 4. У позааудиторний час роздрукувати у форматі 9x12 фотознімки, відзняті під час проведення заняття.*

5. На стандартних аркушах папера формату А-4 скласти фрагмент протоколу огляду місця події і оформити результати фотозйомки у вигляді фототаблиці відповідно до запропонованого зразка. Фрагмент протоколу і фототаблицю надати на перевірку викладачу у скріпленому вигляді.

З а в д а н н я

1. Сфотографуйте документ, виконаний на білому папері, у різних умовах освітлення: при денному світлі (у похмуру погоду, при якому сонячному світлі), при штучному освітленні (лампами денного світла, лампами накаливання), при комбінованому освітленні.
2. Здійсніть оглядову фотозйомку обстановки в приміщенні в умовах повної відсутності світла. Опишіть обрані параметри фотозйомки, при яких було отримано якісне зображення обстановки.
3. У темному приміщенні сфотографуйте слід на скляній поверхні. Опишіть обрані параметри та технологію фотозйомки, при яких було отримано якісне зображення сліду.
4. Виконайте детальний фотознімок сліду пальця руки на дзеркалі (у різних варіантах: потожировий, забарвлений крейдою тощо). Змінюючи умови освітлення (при повній відсутності світла, при штучному освітленні лампами денного світла, лампами накаливання, із застосуванням режиму фотоспалаху, інших додаткових джерел світла), оберіть найбільш оптимальні параметри і способи фотозйомки.
5. Сфотографуйте слабовидимий потожировий слід (мікрооб'єкт) на гладкій поверхні.

Зразок

ПРОТОКОЛ ОГЛЯДУ

предметів
(фрагмент)

Місто (сел.) _____ «__» _____ 201__ року Огляд
почато о «__» год. «__» хв.
Огляд закінчено о «__» год. «__» хв.

_____,
(слідчий, посада, звання, найменування органу, ініціали, прізвище)

у зв'язку з проведенням досудового розслідування у кримінальному провадженні № 1133..... у приміщенні службового кабінету № 17 Держинського РВ ГУМВС України в Харківській області (або зазначити інше місце його проведення), яке розташоване за адресою: м. Харків, вул. _____, б. _____, з дотриманням вимог статей 104, 105, 106, 223, 234, 237 КПК України з метою з'ясування обставин, які мають значення для розслідування даного кримінального провадження, у присутності понятих:

1) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)

2) _____,

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)

яким відповідно до ст. 11, 13, 15, 223 КПК України роз'яснені їх права і обов'язки, за участі спеціаліста:

_____,
(прізвище, ім'я, по батькові)

якому відповідно до ч. 4, 5 ст. 71 КПК України роз'яснені його права і обов'язки, провів огляд предметів, вилучених 08.09.201__ року у громадянина України Петренка Олександра Миколайовича, 01.05. 1992 року народження, у ході проведення огляду місця події (обшуку або ін.).

Особам, які беруть участь у проведенні процесуальної дії, також роз'яснено вимоги ч. 3 ст. 66 КПК України про їх обов'язок не розголошувати відомості щодо проведеної процесуальної дії, а також про застосування технічних засобів фіксації, умови та порядок їх використання.

Під час проведення процесуальної дії спеціалістом застосовано фотозйомку за допомогою цифрової фотокамери "CANON" Power Shot A470, 7.1 м.р. (6028379), об'єктива "CANON ZOOM LENS 3.4x6.3-21.6 mm 1:3.0-5.8", карти пам'яті "CANON" SD Memory SDC-32M (DO6M SU8DA117370), джерела штучного освітлення _____ (зазначити назву), штативу GH-123 та масштабної лінійки.

ОГЛЯДОМ ВСТАНОВЛЕНО:

... Предметами, що оглядаються, є папка-накопичувач із файлами у кількості 2 (двох) штук, у кожному з яких міститься по одному документу: файл № 1 – товарно-транспортна накладна № 13 від 12.03.2005 р. (фото № 1). Документ являє собою фірмовий (друкарський) бланк накладної на відпуск товарноматеріальних цінностей № 102, виданої _____ 201__ р. на ім'я К. – експедитора Харківського ремонтного заводу (зазначити інші реквізити документа). Документ виконано на папері сірого кольору середньої товщини, його довжина – 12 см, ширина – 9 см. Край документа має сліди відриву (зазначити інші виявлені сліди пошкодження документа). На нижній частині документа, на відстані ... мм від правого краю і ... мм від нижнього краю виявлено один видимий слід пальця руки. Слід забарвлений (надати характеристику сліду), його розмір (довжина, ширина в сантиметрах), папілярний візерунок (дуговий, петльовий, завитковий).

Файл № 2 (або зазначити інший об'єкт огляду з урахуванням варіанта завдання, що надане викладачем).

...Під час огляду застосовані технічні засоби: цифрова фотокамера "CANON" Power Shot A470, 7.1 м.р. (6028379), об'єктив "CANON ZOOM

LENS 3.4x6.3-21.6 mm 1:3.0-5.8”, карта пам’яті “CANON” SD Memory SDC-32M (DO6M SU8DA117370), джерело штучного освітлення _____ (зазначити назву), штатив GH-123 та масштабна лінійка.

... Фотозйомка здійснювалася:

- за несприятливих умов освітлення (а саме: недостатнє освітлення, надмірне або складне освітлення, наявність тіні на певних ділянках об’єкта, задимлення об’єкта, пара, висока відбиваюча властивість поверхні об’єкта, велика площа об’єкта, тісні та захарашчені приміщення);
- при природному денному освітленні (при штучному освітленні, при комбінованому освітленні);
- суху сонячну погоду (суху похмуру погоду, у вологу похмуру погоду, або зазначити інші умови: сніг, дощ, туман, серпанок, сильний вітер);
- при температурі повітря +15°C ;
- в автоматичному режимі експонування (у ручному режимі, режимі макрозйомки, а також зазначити про застосування спалаху або іншого джерела освітлення фотоапарата, кадрування та ін.).

Усього виконано ___ фотознімків (враховуючи специфіку об’єкта фотозйомки згідно з наданим студенту варіантом завдання, можуть бути й інші види фотозйомки):

Фото 1. Загальний вигляд предмета. Найменування об’єкта фотозйомки (кількість виконаних фотознімків).

Фото 2. Детальний фотознімок. Найменування об’єкта фотозйомки, зазначення методу, яким її виконано (кількість виконаних фотознімків).

За допомогою ноутбука “Toshiba” model name Satellite A500-137 (Part № PSAM3E-01800HRU serial № 79553247K) фотознімки записано на диск “TDK” CD-R 700 MB 80 MIN” (HLD624KK06093908A01), який додано до протоколу огляду місця події.

За допомогою ноутбука “Toshiba” model name Satellite A500-137 (Part № PSAM3E-01800HRU serial № 79553247K) і лазерного принтера “Epson” № A499267E фотознімки роздруковано у вигляді фототаблиці на ___ аркушах,

що становить невід'ємну частину даного протоколу та є обов'язковим додатком до протоколу № 1.

Поняті:

1. / _____ /

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

2. / _____ /

(прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис)

Огляд провів:

(слідчий, посада, найменування органу, підпис, прізвище, ініціали)

Додаток № 1

Зразок

ФОТОТАБЛИЦЯ

до протоколу огляду місця події від «___» _____ 201__ р.

Фото 1. Загальний вигляд предмета. Найменування об'єкта фотозйомки.
(Вказати кількість виконаних фотознімків).

Фото 2. Детальний фотознімок. Найменування об'єкта фотозйомки, зазначення методу, яким її виконано. (Вказати кількість виконаних фотознімків).

Диск із записом фотознімків.

Поняті:

1. _____ / _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)
2. _____ / _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Слідчий:

_____ / _____ / _____ /
(прізвище, ім'я, по батькові) (підпис)

Список додаткової літератури

Michael Freeman. The photography bible: all you need to know to take perfect photos. Lewes, United Kingdom: Plex Press, 2018. 352 p.

Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях: метод. рек. / [М.В.Гребенюк, В.Д.Гавловський, М.В.Гуцалюк та ін.]; за заг. ред. М.В.Гребенюка. Київ: МНДЦ при РНБО України, 2017. 77с.

Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях: метод. рек. / [М.В.Гребенюк, В.Д.Гавловський, М.В.Гуцалюк та ін.]; за заг. ред. М.В.Гребенюка. Київ: МНДЦ при РНБО України, 2017. 77с.

**Т е м а 3. КРИМІНАЛІСТИЧНІ ПРИЙОМИ ПОШУКУ,
ВИЯВЛЕННЯ І ФІКСАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ НА
ЕЛЕКТРОННИХ НОСІЯХ**

(2 год)

Практичне заняття № 3. Загальні положення роботи з електронними носіями інформації при проведенні слідчих (розшукових) дій

П л а н

1. Поняття, види та криміналістичне значення електронних носіїв інформації. Правила поводження з електронними носіями інформації.
2. Попереднє техніко-криміналістичне дослідження електронних носіїв інформації. Ситуації вилучення електронних носіїв інформації під час обшуку, виїмки та слідчого огляду.
3. Організація дослідження електронних носіїв інформації під час слідчого огляду та судової експертизи.

◆ За другим пунктом плану заняття проводиться ділова гра, під час якої студенти згідно із ситуаційними завданнями застосовують науково-технічні засоби, аналізують та доповнюють наведені фрагменти протоколів слідчих (розшукових) дій, описують роботу з електронними носіями інформації (USBфлеш картою, мобільним телефоном, планшетом, смарткарткою, ноутбуком, системним блоком комп'ютера, переносним жорстким диском та ін.). У фрагменті також відзначаються особливості вилучення та упаковки електронних пристроїв. Фрагменти протоколів обговорюються з викладачем.

Ситуаційні завдання

ПРОТОКОЛ ОБШУКУ

(фрагмент опису виявленого флеш-накопичувача)

...

ОБШУКОМ ВСТАНОВЛЕНО

...

У кабінеті директора підприємства Укрметалпостач П. З. Крольчука в шухляді столу виявлено USB-флеш накопичувач у чорному гладкому корпусі із зеленою пластиковою вставкою. Розміри накопичувача (разом із кришкою) 8x16x60 мм.

Із правого боку накопичувача нанесено цифри “502571 2461”. Накопичувач упаковано до пластикового антистатичного пакета (пакет № 1 у переліку предметів, що вилучаються з місця обшуку), який скріплений паперовою биркою.

ПРОТОКОЛ ОБШУКУ

(фрагмент опису виявленого комп'ютера)

...

ОБШУКОМ ВСТАНОВЛЕНО:

...

У приміщенні бухгалтерії наявні три комп'ютери. Комп'ютер №1

Виявлений комп'ютер складається з системного блоку, монітору, підключених принтера, мишки, клавіатури та окремої клавіатури для вводу цифрової інформації. До роз'єму мережевого адаптера підключений кабель сірого кольору. Системний блок сірого кольору із пластиковою передньою панеллю, а по боках закритий металевим кожухом. На передній панелі наявні надписи “Maestro” та “Карнеол” синього та червоного кольору відповідно. Наявне на моніторі зображення було сфотографоване, також сфотографований список програм та процесів, що відбиваються при

натисненні комбінації клавіш “Control-AltDelete” (знімки № 5, 6 та 7 у фототаблиці). Після цього комп’ютер було вимкнено.

Системний блок опечатаний з боку контактів живлення паперовою стрічкою білого кольору розміром 8x20 см. На стрічці наявний текст “Комп’ютер з кабінету бухгалтерії ТзОВ Майстерзбут. Поняті: 1) (підпис), 2) (підпис). Присутні: (підпис) Ю. В. Тимошкин, ст. о/у БЕП (підпис) В. А. Шаповал”. На задній панелі наявна наклейка із текстом “Сер. № 820 Дата: 26.06.201_р.”. Системний блок поміщено до чорного антистатичного пакета, який скріплений биркою із текстом “Комп’ютер з кабінету головбуха” (Пакунок № 1 у переліку предметів, що вилучаються з місця обшуку).

ПРОТОКОЛ ОГЛЯДУ

(фрагмент опису виявлених мобільних телефонів)

...

ОГЛЯДОМ ВСТАНОВЛЕНО:

...

У відділенні для зберігання перчаток автомобіля Reno Duster із державним номером ВВ5255ОІ, що оглядається, було виявлено п’ять мобільних телефонів попередніх років випуску. Ці мобільні телефони вимкнені, а завдяки використанню вольтметра встановлено, що їх акумулятори розряджені. Відомості про мобільні телефони та виявлені в них флешта SIM-картки представлені в таблиці № 1.

Таблиця № 1

№	термінал	IMEI (текст на наклейці)	SIM-картка (текст на корпусі)	флешкартка	пін - код
1	Nokia 6681	355659/00/159267/8	MTC 8938001320007430410	–	–
2	Nokia 6100	351451/20/226506/2	MTC 01700402207812	–	0000
3	Sony Ericsson K750i	35655100-294719-2	MTC 01700401529513	512 мБ	0000
4	Nokia 6230i	357097/00/395246/7	MTC 01520509030473	32 мБ	0000
5	Nokia 8800	Наклейка відсутня	Картка відсутня	–	–

Вилучені телефони упаковані в пластикові прозорі коробки (пластикові коробки № 1, № 2, № 3, № 4 та № 5 у переліку предметів, що вилучаються з місця обшуку), опечатані паперовими стрічками із пояснювальним текстом.

ПРОТОКОЛ ОБШУКУ

(фрагмент опису виявленої смарт-картки)

...

ОБШУКОМ ВСТАНОВЛЕНО:

...

У кармані валізи за підкладкою виявлено SIM-картку білого кольору, на корпусі якої з боку контактної площадки розташований текст “2207064257278”, а з протилежного боку напис “TELE2”. Картка вилучена з місця обшуку та упакована в прозору пластикову коробку (пластикова

коробка № 1 у переліку предметів, що вилучаються з місця обшуку), опечатану паперовою стрічкою із пояснювальним текстом та підписами учасників слідчої (розшукової) дії.

ПРОТОКОЛ ОБШУКУ

(фрагмент опису об'єктів, що вилучаються)

...

Із місця обшуку вилучаються:

- системні блоки з кабінету бухгалтерії (пакунки № 1, 2 та 3);
- системний блок із кабінету директора (пакунок № 4);
- виявлені у столі менеджера З. Н. Грубова SIM-картки у кількості 12 шт. (пластикові коробки № 1);
- виявлений у менеджера З. Н. Грубова мобільний телефон Sony Xperia C (пластикові коробки № 2).

Лабораторна робота № 2

Складіть постанову про призначення судової експертизи за наведеними нижче завданнями.

Робота подається викладачу на перевірку на наступному занятті.

Ф а б у л и

1. Слідчий прокуратури Зачепілівського р-ну, розслідуючи злочин, кваліфікований за ст. 361 КК України, вирішив перевірити версію щодо можливості складення незаконного наказу із використанням службового комп'ютера посадової особи райвиконкому.

Які слідчі (розшукові) дії мають бути заплановані? Які заходи з підготовки слідчих (розшукових) дій мають бути запроваджені? Які питання можуть бути сформульовані при експертному дослідженні вилученої комп'ютерної техніки?

2. Потерпілий В. З. Коробочка при допиті заявив, що злочинці йому погрожували та повідомляли свої вимоги щодо передавання грошових коштів із використанням засобів мобільного зв'язку (SMS-повідомлення та дзвінків у програмі Viber).

Які організаційні та слідчі (розшукові) дії для перевірки зазначених відомостей має запланувати слідчий? Яким чином необхідно оглянути засоби мобільного зв'язку потерпілого? Зазначте вид та можливості судової експертизи телекомунікації.

3. Слідчий Куп'янської районної прокуратури, проводячи обшук у робочому кабінеті бухгалтера приватного підприємства "Прогрес", виявив у сейфі флеш-накопичувач, на якому, при наступному огляді, було знайдено файл "конвертація.xls", доступ до якого обмежений паролем. Повідомити пароль В. Г. Розіна відмовилася.

Зазначте можливості судової експертизи у таких ситуаціях. Сформулюйте питання, які може поставити слідчий, для розв'язання судовою експертизою.

4. Під час обшуку автотранспортного засобу підозрюваного у вимаганні грошових коштів П. Н. Касаткіна було виявлено два увімкнених та один вимкнений мобільні телефони і 52 смарт-картки різних розмірів.

Вкажіть вид експертизи та питання, що можуть бути поставлені її для розв'язання. Зазначте науково-технічні засоби, що можуть бути використані слідчим для термінового огляду вилучених пристроїв.

5. При обшуку громадянина В. В. Васильчука, затриманого за підозрою у вчиненні вбивства на замовлення, було вилучено мобільний телефон, обладнаний флеш-накопичувачем. За оперативною інформацією В. В. Васильчук зафіксував труп потерпілого та ушкодження на трупі із використанням вилученого телефона.

Вкажіть, як слідчий має підготуватися до огляду телефона? Які об'єкти можуть бути оглянуті? Які види експертиз можуть бути призначені за результатами огляду?

6. Потерпілий І. Ж. Іванчук заявив, що при спілкуванні з особою, підозрюваною у вчиненні злочину, ним використовувався мобільний телефон “HTC Incredible S” зі встановленою на ньому програмою “Smart Auto Call Recorder”, яка повинна записувати всі розмови на цей телефон автоматично, проте не знає, чи здійснено запис за допомогою названої програми та чи збереглися відповідні файли.

Яким чином слід оглянути вказаний засіб мобільного зв'язку? Які питання можуть бути поставлені на розв'язання судової експертизи? Чи можуть бути використані записи розмов, здійснені за допомогою згаданої програми, як доказ у провадженні?

7. Під час обшуку місця проживання підозрюваного К. Т. Сенькова виявлені наступні мобільні телефони: “Sony Xperia Z2”, “iPhone 5S”, “HTC One dual sim”. Вони були увімкнені, проте на кожному з них встановлені наступні способи доступу до мобільних телефонів: “графічний ключ”, “сканер відбитка пальця”, “фотопароль” відповідно. Під час допиту підозрюваний зазначив, що всі вони під'єднані до відповідних “хмарних сховищ” даних.

Вкажіть, яким чином слідчим буде здійснено огляд телефонів. Як можуть бути отримані дані з цих засобів зв'язку? Складіть перелік питань, що повинні бути поставлені слідчим на вирішення судової експертизи.

8. Під час обшуку громадянина О. Р. Тинківського вилучено USB-накопичувач сірого кольору, на верхньому боці якого нанесений чорним кольором наступний напис: “USBConnect 881 3G”, на нижньому – “SIERRA WIRELESS”.

Вкажіть, чи є в завданні помилка? Яка експертиза може бути призначена? Складіть перелік питань, що повинні бути поставлені слідчим на вирішення судової експертизи.

Список додаткової літератури

Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.

Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 р. (у ред. від 31.05.2005 р.) // Там же. – 2005. – № 26. – Ст. 347.

Бирюков В. В. Научные и практические основы использования компьютерных технологий для фиксации криминалистически значимой информации: монографія / В. В. Бирюков. – Луганск: РИО ЛИВД, 2002. – 264 с.

Горбаньов І. М. Особливості огляду місця події при розслідуванні незаконного використання комп’ютерних програм / І. М. Горбаньов // Вісн. ЛАВС МВС імені 10-річчя незалежності України: спец. випуск. – Луганськ.: РВВ ЛАВС, 2005. – Ч. 2. – С. 75-81.

Лісовий В. В. Огляд місця події при розслідуванні “комп’ютерних” злочинів / В. В. Лісовий // Право України. – 2001. – № 1. – С. 52-54.

Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях: метод. рек. / [М.В.Гребенюк, В.Д.Гавловський, М.В.Гуцалюк та ін.]; за заг. ред. М.В.Гребенюка. Київ: МНДЦ при РНБО України, 2017. 77с.

Самойленко О.А. Основи методики розслідування злочинів, вчинених у кіберпросторі: монографія / О. А. Самойленко; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Одеса: ТЕС, 2020. 372 с.

**Т е м а 4. ВИЯВЛЕННЯ, ФІКСАЦІЯ, ВИЛУЧЕННЯ ТА
ДОСЛІДЖЕННЯ МІКРООБ'ЄКТІВ – РЕЧОВИХ ДОКАЗІВ
(2 год)**

**Практичне заняття № 4. Криміналістичні прийоми виявлення, фіксації,
вилучення та дослідження мікрооб'єктів**

П л а н

1. Поняття, класифікація та криміналістичне значення мікрооб'єктів – речових доказів. Правила поводження з мікрооб'єктами та їх предметами-носіями.
2. Криміналістичні прийоми виявлення предметів-носіїв мікрооб'єктів і мікрооб'єктів при проведенні слідчих (розшукових) дій. Використання збільшувальних приладів та освітлювальної техніки.
3. Фіксація, вилучення і упакування мікрооб'єктів та предметів-носіїв мікрооб'єктів. Мікрофотозйомка та опис мікрооб'єктів на предметі-носії.
4. Експертиза мікронакладань. Порядок підготовки матеріалів для дослідження.

Л а б о р а т о р н а р о б о т а № 3

Заняття групи здійснюється під керівництвом викладача для практичного опрацювання прийомів щодо виявлення, фіксації, вилучення мікрооб'єктів. Наприкінці заняття здійснюється обговорення отриманих результатів, виявлених та допущених помилок під час роботи з мікрооб'єктами.

Наочне приладдя та обладнання: дзеркальний малоформатний фотоапарат; штатив для зйомки; струбцина; масштабна лінійка; мікроскоп МБС-9; ультрафіолетовий випромінювач; лупа; криміналістичний комплект “Молекула”.

- 1. Провести огляд предмета з мікрослідами.*
- 2. Скласти фрагмент протоколу огляду місця події з описом мікрослідів та предмета, на якому їх виявлено.*
- 3. Сфотографувати загальний вигляд предмета з мікрослідами та окремий мікрослід, визначивши види та методи фотозйомки.*
- 4. У позааудиторний час роздрукувати у форматі 9x12 см фотознімки, відзняті під час проведення заняття.*
- 5. Виготовити фототаблицю за наданим зразком.*

Фрагмент протоколу і фототаблицю надати на перевірку викладачу.

Зразок

ПРОТОКОЛ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

(фрагмент)

ОГЛЯДОМ ВСТАНОВЛЕНО:

- 1) найменування, індивідуальні ознаки і місцезнаходження предмета з мікрослідами;

- 2) місце розташування мікрослідів на об'єкті (зазначається за системою прямокутних координат); відзначається їх взаємне розташування, розміри, колір;
- 3) вид мікросліду (накладення, включення, нашарування);
- 4) вид і колір речовини, якою створено мікрослід; 5) спосіб виявлення, вилучення та фіксації мікросліду.

◆ У процесі заняття студенти обговорюють проблемні питання та вирішують ситуаційні завдання щодо виявлення, фіксації, вилучення та дослідження мікрооб'єктів.

Фабули

1. Біля кінотеатру “Росія” 12.01.2012 р. невідомим злочинцем ножом у спину був важко поранений Д. Б. Іванцов – комерційний директор фірми “Інвестор”. Для проведення огляду місця події залучено кінолога зі службово-розшуковим собакою, який по слідах взуття привів до магазину “Старт”, де і втратив слід. При огляді урни біля магазину виявлено загорнутий у газету мисливський ніж з плямами, схожими на кров.

Плями знаходилися як на клинку, так і на руків'ї ножа.

Які об'єкти необхідно вилучити? Яким чином слід упакувати вилучені об'єкти? Які експертизи доцільно призначити в такій ситуації? Обґрунтуйте відповідь.

2. У результаті зіткнення з невстановленим автомобілем 13.08.2011 р. водій мотоцикла “Дніпро”, д.н. 43-45 АХ, В. А. Яковлев отримав тяжкі тілесні ушкодження. При огляді мотоцикла “Дніпро”, д. н. 43-45 АХ, на правій бічній поверхні мотоколяски виявлена вм'ятинка неправильної продовгуватої форми довжиною 23 см і шириною 13 см. На дні вм'ятини вбачаються горизонтальні

траси-борозенки і валики довжиною близько 49 мм. Пізніше, 14.08.2011 р., було виявлено автомобіль ВАЗ-2107, д.н. В 3423 ХК. Під час огляду автомобіля встановлено, що лівий край бампера має потертості і вкраплення фарби темно-зеленого кольору, що нагадує фарбу мотоколяски.

Визначте, яку експертизу необхідно призначити в такій ситуації; сформулюйте питання, які доцільно поставити на розгляд експертів?

3. Близько 23.00 02.09.2009 р. у сквері неподалік кафе “Парк” невідомим злочинцем була згвалтована громадянка С. А. Іонова. При огляді місця події виявлено гудзик, пришитий нитками синього кольору до клаптика тканини. За підозрою у вчиненні злочину затримано О. М. Фролова. Під час проведення обшуку у підозрюваного вилучені такі предмети одягу: чорний піджак, світло-сірі брюки, а також сорочка синього кольору, на якій бракувало третього гудзика зверху. Крім того, при обшуку в квартирі О. М. Фролова вилучена катушка ниток синього кольору. У свою чергу у потерпілої С. А. Іонової також вилучені предмети одягу, в які вона була вдягнена у день згвалтування: вовняна кофта рожевого кольору і сіра спідниця.

Які види мікрооб’єктів можуть бути виявлені на вилучених предметах одягу? Визначте, яку експертизу необхідно призначити в цій ситуації; сформулюйте питання, які доцільно поставити на розгляд експертів?

4. У квартирі багатопверхового житлового будинку був виявлений труп П. з ознаками насильницької смерті. Під час проведення огляду квартири на кухні виявлено: одна порожня пляшка об’ємом 0,7 л із горілчаною етикеткою, два скляних бокали, один з яких наповнений прозорою рідиною із запахом алкоголю, та декілька недопалків у попільничці.

Які об’єкти необхідно вилучити? Яким чином слід упакувати вилучені об’єкти? Які експертизи доцільно призначити в цій ситуації? Обґрунтуйте відповідь.

5. На сміттєзвалищі м. Лозова 08.08.2014 р. був виявлений труп новонародженого хлопчика, замотаний у чоловічу сорочку та обв'язаний поясом від жіночого плаття або халату. Усе це було загорнуто в газету “Слобідський край” від 30 червня того ж року, яка була вкрита плямами, схожими на кров.

У результаті проведених слідчих (розшукових) дій була висунута версія про вчинення дітовбивства подружжям М. Для її перевірки заплановано проведення обшуку за місцем проживання подружжя.

Які об'єкти необхідно виявити (відшукати) при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії? Яке їх значення у процесі розслідування даного злочину? Обґрунтуйте відповідь.

Список додаткової літератури

Кириченко А. А. Основы судебной микробиологии: моногр. / А. А. Кириченко. – Днепропетровск: Пороги, 1994. – 536 с.

Клименко Н. І. Використання мікрооб'єктів при розслідуванні злочинів: метод. посіб. / Н. І. Клименко, Г. В. Лінючев; за ред. І. П. Красюка. – Київ: ДНДЕКЦ МВС України, 2008. – 74 с.

Т е м а 5. ВІДЕОЗАПИС У КРИМІНАЛІСТИЦІ

(2 год)

Практичне заняття № 5. Відеозапис як спосіб фіксації інформації

П л а н

1. Поняття і значення відеозапису.
2. Прийоми та методи відеозйомки.

3. Правові засади та основні випадки використання відеозапису у кримінальному провадженні.
4. Процесуальне оформлення застосування відеозапису.
5. Сучасні можливості експертиз відеозапису.

◆ У процесі заняття студенти обговорюють проблемні питання та вирішують ситуаційні завдання, пов'язані з використанням відеозапису у кримінальному провадженні.

Фабули

1. Знаходячись за кермом свого транспортного засобу, гр. В. став свідком зіткнення трьох автомобілів, яке трапилося по вул. Шевченка о 17 год 45 хв 22.10.2014 р., унаслідок чого трьом особам було спричинено тяжкі тілесні ушкодження. На момент події в автотранспортному засобі В. у режимі відеозапису працював відеореєстратор “DOD F900 LHD”.

Чи має процесуальне значення зафіксована на відеореєстраторі інформація? Які правові підстави її залучення до матеріалів відкритого кримінального провадження?

2. При проведенні слідчого експерименту слідчим було здійснено відеофіксацію на власний мобільний телефон. Понятих відповідно до ст. 223 КПК України до провадження зазначеної слідчої (розшукової) дії залучено не було. Захисник підозрюваного заявив клопотання про залучення оригіналу носія інформації як додатка до протоколу слідчої (розшукової) дії.

Чи підлягає задоволенню клопотання захисника? Які наслідки порушення порядку застосування технічних засобів відеофіксації?

3. У ході судового розгляду суддею досліджено відеозапис слідчого експерименту, який проводився на досудовому розслідуванні. Обвинувачений звернув увагу суду, що при провадженні цієї слідчої (розшукової) дії процес відеофіксації декілька разів було призупинено з метою надання йому відповідних інструкцій оперативними працівниками, які при цьому були присутні. Суддя, перевіривши відеозапис, впевнився в тому, що процес фіксування дійсно було призупинено два рази без сформульованих підстав, а у протоколі серед учасників слідчої (розшукової) дії участь оперативних працівників не зафіксована. Із цього приводу слідчий дав пояснення, що призупинення відеозапису слідчої (розшукової) дії було пов'язане виключно із необхідністю зміни умов експерименту, а присутність будь-яких осіб, окрім зазначених у протоколі слідчої (розшукової) дії, спростовував.

Дайте оцінку правомірності проведення слідчого експерименту в зазначеній ситуації. Яке рішення, на Вашу думку, повинен прийняти суддя? Обґрунтуйте відповідь.

Під час проведення практичного заняття студенти відпрацьовують навички застосування відеозапису як форми кримінального провадження.

Наочне приладдя та обладнання: відеокамера, зразок фіксації пред'явлення для впізнання з використанням відеозапису.

З а в д а н н я

В аудиторії проведіть пред'явлення для впізнання із застосуванням відеозапису за запропонованою схемою та зафіксуйте повний перебіг і результати проведеної слідчої дії відповідно до вимог КПК України.

ПРОТОКОЛ пред'явлення предметів для впізнання
(фрагмент)

17 березня 2014 р.

м. Харків

Слідчий слідчого відділу Держинського РУ ГУ МВС України в Харківській обл. ст. л-нт міліції П.

У присутності понятих:

1) _____

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)

2) _____

,

(прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, місце проживання)

керуючись вимогами статей 103, 104, 223, 229, 231 КПК України, у приміщенні Держинського РУ ГУ МВС України у м. Харків, потерпілій М., що зареєстрована і мешкає за адресою: м. Харків, вул. Боровського, 117, кв. 38, повідомив про її права та обов'язки відповідно до ст. 55-59 КПК України та оголосив про початок слідчої дії із застосуванням відеофіксації її перебігу та результатів за допомогою цифрової відеокамери "SONY HDR – AS100V" на інформаційний носій: карта пам'яті "Kingston SDHC 16GB" згідно зі ст. 105, 107 КПК України, що засвідчено відповідним підписом:

потерпіла М. /підпис/

Пред'явлення для впізнання розпочато об 11 год. 30 хв і проведено при природному освітленні.

Потерпілій М. пред'явлено: три жіночі гаманці коричневого кольору, до кожного з яких прикріплено аркуш із відповідним номером "1", "2", "3".

Потерпілій пропонується уважно роздивитися всі пред'явлені предмети, визначити, чи є серед них ті, які вона бачила раніше, та висловити з цього приводу власну думку ...

Список додаткової літератури

Бирюков В. В. Наглядно образная информация в криминалистической деятельности. Рельность и перспективы. Методическое пособие / В. В. Бирюков. – Луганск: Редакционно издательский отдел ЛИВД, 1996. – 50 с.

Брендель О. І. Особливості проведення досліджень цифрових відеозображень з метою отримання інформації про зафіксовані на них обставини подій / О. І. Брендель, А. І. Роман, Л. Ю. Фадєєва // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр.; ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Вип. 14. – Харків: Право, 2014. – С. 205-209.

Галяшина Е. И. Верификация результатов негласной видеозаписи и обеспечение их достоверности как доказательства по уголовному делу / Е. И. Галяшина, Г. П. Шамаев // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр.; ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Вип. 12. – Харків: Право, 2014. – С. 225-233.

Струк І. О. Сучасні вимоги до проведення експертного дослідження апаратів і носіїв цифрового відеозвукозапису / І. О. Струк, Ю. С. Харабуга // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр.; ред. кол.: М. Л. Цимбал, В.Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Вип. 10. – Харків: Право, 2010. – С. 370-376.

Т е м а 6. ЗВУКОЗАПИС У КРИМІНАЛІСТИЦІ

(2 год)

Практичне заняття № 6. Звукозапис як спосіб фіксації інформації

П л а н

1. Поняття та значення звукозапису.
2. Аудіотехніка та можливості її використання у кримінальному провадженні.
3. Правові засади та основні випадки використання звукозапису в діяльності органів кримінальної юстиції.
4. Процесуальне оформлення застосування звукозапису.
5. Сучасні можливості експертизи звукозапису.

◆ У процесі заняття студенти обговорюють проблемні питання та вирішують ситуаційні завдання, пов'язані з використанням звукозапису у кримінальному провадженні.

Ф а б у л и

1. Під час допиту потерпілої В. її адвокат заявив клопотання про застосування звукозапису. Слідчий відмовив адвокату, аргументуючи тим, що основним способом фіксації слідчої (розшукової) дії є протокол, а рішення про фіксацію допиту за допомогою звукозаписувальних пристроїв приймає особисто він, оскільки проводить цю дію.

Дайте оцінку діям слідчого у даній ситуації? Зазначте наслідки проведеного слідчим допиту для подальшого процесу доказування?

2. При проведенні допиту свідка К. було застосовано звукозапис, про що слідчий заздалегідь повідомив допитуваного та зробив відповідний запис у протоколі. Пізніше слідчий, посилаючись на відповідні норми Кримінального процесуального кодексу України, повідомив К., що текст його показань до протоколу заноситися не буде, оскільки ведеться звукозапис. Однак К. став наполягати на тому, щоб його показання були занесені до протоколу допиту.

Чи є вимога К. обґрунтованою? Яку позицію повинен зайняти слідчий?

3. Слідчому, який здійснював кримінальне провадження щодо прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою адміністрації міста К., працівниками оперативного підрозділу були надані два аудіозаписи, отримані в результаті проведення негласних слідчих (розшукових) дій, на яких зафіксовані розмови хабароодержувача К. з хабародавцями Г. та Л. щодо предмета та розміру неправомірної вигоди (хабара). Під час допиту підозрюваний К. свою причетність до вчинення даного злочину заперечував, тоді слідчий пред'явив йому як доказ аудіозапис його розмови з Г. та Л. Підозрюваний К. заявив, що наданий запис є сфальсифікованим. Слідчий прийняв рішення залучити експерта.

Визначте, яку експертизу доцільно призначити у даній ситуації? Які питання слід поставити на вирішення цієї експертизи? Які матеріали має надати слідчий у розпорядження експерта? Обґрунтуйте відповіді.

Під час проведення практичного заняття студенти відпрацьовують навички застосування звукозапису як форми фіксації кримінального провадження.

Наочне приладдя та обладнання: диктофон, зразок фіксації допиту з використанням звукозапису.

Фіксація допиту свідка з використанням звукозапису

У присутності допитуваного свідка в протоколі вказуються: дата, місце та час початку проведення допиту, посада, звання і прізвище слідчого (особи, яка здійснює процесуальну дію) та інших осіб, які беруть участь у допиті, прізвище, ім'я та по батькові свідка.

Після цього диктофон вмикається в режим “запис”, слідчий говорить:

Мною, слідчим (органу МВС, СБУ, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства; звання, прізвище, дата, місце допиту) допитується як свідок громадянин (прізвище, ім'я, по батькові).

Повідомляю Вам, громадянин (прізвище, ім'я та по батькові), що водночас зі складанням протоколу під час допиту буде використаний звукозапис за допомогою диктофону (технічна характеристика засобу та носія інформації).

Прошу поставити підпис у протоколі для засвідчення того, що Вам повідомили про застосування звукозапису.

Допит розпочато (година, хвилини).

Роз'яснюю Вам положення ст. 63 Конституції України, відповідно до якого особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Попереджаю Вас про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань та відмову від дачі показань згідно зі ст. 384, 385 КК України.

Прошу поставити підпис у протоколі для засвідчення того, що Ви попереджені про кримінальну відповідальність.

Якщо в допиті беруть участь прокурор, законний представник неповнолітнього, педагог, лікар, перекладач, спеціаліст, то повідомляються

дані про цих осіб. Потім їх повідомляють про використання звукозапису, про що робиться відповідний запис у протоколі.

Законному представнику, педагогу, лікарю роз'яснюються їх права. Спеціалісту та перекладачу роз'яснюються їх права та обов'язки. Перекладач попереджається про кримінальну відповідальність за завідомо неправильний переклад або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків.

Роз'яснені права та обов'язки засвідчуються підписами цих осіб у протоколі.

Далі слідчий звертається до допитуваної особи:

Свідок, назвіть своє прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць, рік народження та місце проживання.

З'ясовуються також інші анкетні дані допитуваного. Кожна відповідь заноситься до протоколу. Диктофон у цей час не зупиняється.

Далі допит проводиться таким же чином, якщо він відбувався б без використання звукозапису. Основні запитання, які слідчий має намір поставити свідку, доцільно підготувати завчасно і викласти у письмовій формі.

Після допиту слідчий оголошує:

Свідок (прізвище), зараз буде відтворена фонограма Ваших показань. Якщо при прослухованні у Вас виникнуть зауваження та доповнення, Ви можете їх зробити після закінчення відтворення.

Якщо у допиті брали участь інші учасники кримінального провадження, то їм також про це повідомляється.

Диктофон включається у режим "відтворення". Під час відтворення запису свідок може робити помітки.

Після закінчення відтворення фонограми диктофон знову вмикається в режим "запис", слідчий говорить:

Ви щойно прослухали свої покази. Чи бажаєте їх доповнити?

Зроблені доповнення записуються і відтворюються в такому ж порядку, що й увесь допит.

Чи правильно записані Ваші показання на диктофон?

Фіксується відповідь свідка.

Якщо протокол не вівся паралельно зі звукозаписом, то слідчий оголошує:

Зараз Ваші показання будуть мною викладені у протоколі. На цей час диктофон можна вимкнути.

Слідчий складає письмовий протокол.

Після складання протоколу слідчим свідок та інші учасники допиту ознайомлюються з ним.

Протокол закінчується підписами слідчого і свідка, що підтверджує правильність викладення показань у протоколі та звукозаписі.

Після цього диктофон знову вмикається у режим “запис” і слідчий запитує:

Чи правильно записані Ваші показання в протоколі, з яким Ви щойно ознайомилися ?

Фіксується відповідь свідка, і слідчий закінчує допит такою фразою: *Допит свідка (прізвище), включаючи час на відтворення фонограми і протоколювання, закінчений (година, хвилини).*

Після цього в протоколі робиться запис про правильність викладення показань у ньому та звукозаписі. Протокол засвідчується підписами свідка, інших учасників допиту та слідчого.

◆ На занятті під керівництвом викладача проводиться ділова гра “Фіксація допиту з використанням звукозапису”. Головним завданням гри є отримання студентами практичних навичок і вмінь із застосування звукозапису. Сутність гри полягає в наступному: студенти виконують ролі слідчого, інших учасників слідчої (розшукової) дії за фабулами, які пропонує

викладач. Під час ділової гри студенти розподіляються на групи та відпрацьовують навички щодо застосування звукозапису у таких випадках:

- 1 група – допит підозрюваного з оголошенням (відтворенням) фонограм інших осіб;
- 2 група – допит свідка без занесення тексту його показань до протоколу;
- 3 група – допит потерпілого із занесенням тексту його показань до протоколу.

Список додаткової літератури

Брендель О. И. Исследование признакою монтажа в звуковых файлах, записанных с помощью цифровых диктофонов / О. И. Брендель // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр.; ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Вип. 10. – Харків: Право, 2010. – С. 376-381.

Бобрицький С. М. Дослідження ознак монтажу записів, виконаних цифровими записуючими пристроями / С. М. Бобрицький, С. В. Стороженко // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр.; ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Вип. 11. – Харків: Право, 2011. – С. 353-361.

Роман А. И. Цифровые записи как вещественное доказательство в судебно-следственной и экспертной прктике / А. И. Роман, Л. Ю. Фатеева, О. И. Брендель // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр.; ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Вип. 10. – Харків: Право, 2010. – С. 364-370.

Шеметова Н. А. Установление аутентичности фотограмм / Н. А. Шеметова // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр.; ред. кол.: М. Л. Цимбал, В. Ю. Шепітько, Л. М. Головченко та ін. – Вип. 10. – Харків: Право, 2010. – С. 381-388.

Т е м а 7. БІОМЕТРИЧНІ СИСТЕМИ У КРИМІНАЛІСТИЦІ

(2 год)

Практичне заняття № 7, 8. Сутність і значення біометричної ідентифікації

П л а н

1 Поняття та значення біометричної ідентифікації.

2 Сутність встановлення ідентифікації за допомогою біометричних технологій. Відмінність ідентифікації і верифікації.

3 Властивості інформаційних ознак людини, що визначають ефективність біометрії.

4 Види біометричної ідентифікації, що ґрунтуються на статичних методах.

5 Види біометричної ідентифікації на основі динамічних методів.

◆ У процесі проведення практичного заняття студентами розглядаються сучасні перспективні методи біометричної ідентифікації, автоматизовані біометричні системи. Здійснюється аналіз методів біометричної ідентифікації за формою обличчя особи (геометрією обличчя), термограмою обличчя, відбитком пальця, формою кисті руки (геометрією руки та пальців), радужною оболонкою ока.

На занятті демонструється відеофільм (8 хв)

Наочне приладдя та обладнання: зразки зображення геометрії руки, таблиця з описом сукупності ознак для геометрії руки; штангенциркуль; цифрова фотокамера; штатив.

1. *Здійснити фотозйомку кисті руки: вид зверху та вид збоку.*
2. *Провести вимірювання 16-ти параметрів кисті руки та заповнити карту зображення геометрії руки.*
3. *У позааудиторний час виготовити 2 фотознімки розміром 9 x 12 см і наклеїти їх на карту зображення геометрії руки за наданим зразком.*

◆ Викладач на прикладі шістнадцятипараметрової системи, розробленої американськими ученими (A. K. Jain, A. Ross, S. Pankanti. A prototype hand geometry-based verification system), пояснює порядок відбору ознак геометричної структури руки, які можуть використовуватися для біометричної ідентифікації.

Список додаткової літератури

Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України від 20.11.2012 р. № 5492-VI // *Голос України*. – 2012. – № 231.

ИКАР Лаб: Аппаратно-программный комплекс криминалистического исследования фонограмм речи [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://crimcongress.com>.

Кулібаба Д. А. Біометричні дані в документах нового покоління / Д. А. Кулібаба, Ю. О. Геращенко // *Науковотехнічна інформація*. – 2007. – № 2. – С. 40-45.

Михайлов М. А. Метод криминалистической идентификации как основа биометрических технологий / М. А. Михайлов // *Вісн. Акад. адвокатури України*. – 2008. – № 3. – С. 96-103.

Мороз А. О. Біометричні технології ідентифікації людини. Огляд систем / А. О. Мороз // *Математичні машини і системи*. – 2011. – №1. – С. 39-45.

Тимофеева Т. В. Компоненты биометрической системы и возможности их защиты / Т. В. Тимофеева // Криміналістика ХХІ століття: матеріали наук.-практ. конф., 25-26 листоп. 2010 р. / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, Ін-т вивчення пробл. злочинності Нац. акад. прав. наук України. – Харків: Право, 2010. – С. 157-161.

Т е м а 8. СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ СУДОВИХ ЕКСПЕРТИЗ

(4 год)

Практичне заняття № 7, 8. Можливості окремих видів судових експертиз на сучасному етапі

П л а н

1. Інновації у криміналістичних експертизах (трасологічній, технічній експертизі документів; відео- звукозапису; матеріалів, речовин і виробів та ін.).
2. Сучасний стан розвитку експертизи об'єктів інтелектуальної власності.
3. Можливості комп'ютерно-технічної експертизи та експертизи телекомунікаційних систем та засобів.
4. Використання генотипоскопії (ДНК-аналіз) у правозастосовній діяльності.
5. Інформаційні технології в діяльності експерта.

◆ Студенти обговорюють питання плану, вивчають відповідні експертні висновки (їх структуру, зміст та форму) і аналізують сучасні можливості судових експертиз. При розгляді другого питання студенти знайомляться з

ознаками контрафактності аудіовізуальної продукції, які містяться на оптичних дисках.

Наочне приладдя та обладнання: таблиці зразків типових ознак ліцензійної та контрафактної продукції; висновки судових експертиз; мікроскоп МБС-9; лупа з дво- і чотирикратним збільшенням; масштабна лінійка.

1. Провести огляд оптичних дисків, встановити ознаки контрафактності аудіовізуальної продукції та скласти фрагмент постанови про призначення судової експертизи (залучення експерта).

2. Проаналізувати наведені фабули, вказати, які види експертиз слід призначити, сформулювати питання експерту та визначити, які матеріали необхідно надати для їх вирішення.

Фабули

1. У райвідділ внутрішніх справ надійшла заява від А. про несанкціоноване списання коштів у розмірі 5000 грн з його особистого електронного гаманця платіжної системи Web Money. У заяві потерпілий вказав, що тиждень тому надав флеш-карту (на якій зберігав файл з паролями від електронної пошти та програми клієнта Web Money, а також файл-ключ від особистого рахунку названої платіжної системи) знайомому Ж. для запису мультимедійного контенту. Під час огляду персонального комп'ютера Ж. вказаних файлів виявлено не було, слідчий вилучив зазначений комп'ютер для подальшої судової експертизи.

2. На трасі Харків-Белгород 15.10.2014 р. близько 14 год. через декілька секунд після зупинки вибухнув легковий автомобіль. Під час проведення огляду місця події виявлено згорілий автомобіль Mazda 6 з частинами

обвугленого тіла. За даними ДАІ, транспортний засіб належав М. Також було встановлено, що М. за тиждень до події виїхав на ньому на роботу і зник безвісти, про що в Київському РВ ХМУ ГУМВС України в Харківській області була заява матері зниклого.

3. Оперативними працівниками Держинського РВ ХМУ ГУМВС України в Харківській області 07.11.2014 р. за підозрою у вчиненні незаконних дій з платіжними картками було затримано О. Під час його особистого обшуку слідчим виявлено 5 пластикових карток темно-сірого кольору з магнітними смугами без жодних написів та реквізитів. Виявлені об'єкти вилучено та направлено на експертизу.

4. У райвідділ внутрішніх справ надійшла заява від представника компанії «BLIZZARD» про реалізацію підприємцем К. в інтернет-клубі «WoW vs WoT» DVD-дисків з новою версією гри «World of Warcraft», офіційний продаж якої в Україні ще не розпочався, до того ж їх поліграфічне оформлення не співпадає з офіційною версією. Під час обшуку приміщення інтернетклубу «WoW vs WoT» слідчим виявлено та вилучено 1250 оптичних дисків із грою «World of Warcraft».

5. У приміщенні телекомпанії «Best-TV» виникла пожежа, внаслідок якої була заподіяна шкода підприємству на суму 1324550 грн. Під час огляду місця події встановлено осередок вогню, який знаходився біля електронних блоків телекомунікаційних систем. Попередній висновок пожежників – пожежа сталася внаслідок загоряння в силових кабелях електронних блоків телекомунікаційних систем. Керівник телекомпанії пояснив, що за декілька днів спеціалісти фірми «Спецобладнання» здійснювали профілактичні роботи та заміну частини обладнання.

6. Керівник сервісного центру Г. Сергієнко під час ремонту мультимедійного обладнання здійснював заміну оригінальних працюючих частин на контрафактні, які купував на радіоринку. Вилучені деталі Г. Сергієнко продавав на цьому ж ринку. Під час проведення обшуку у сервісному центрі слідчий виявив схованку в потаємній шафі у стіні, де

знаходилося електронне обладнання фірмового походження. Натомість Г. Сергієнко пояснив, що він нічого не знав про існування схованки і що до цього причетний його попередник, якого він змінив 3 роки тому. Під час розслідування у райвідділ внутрішніх справ надійшли заяви від трьох телерадіокомпаній про шкоду, заподіяну Г. Сергієнком через неякісний ремонт їх обладнання.

7. Зі складського приміщення була здійснена крадіжка оптоволоконних кабелів. За заявою матеріально відповідальної особи нестача кабелів становить 1000 м, на суму близько 58000 грн. Під час огляду місця події слідчий виявив навісний замок, дужка якого була перекушена. Крім того, у місці зберігання кабелю на підлозі виявлено два чіткі відбитки взуття 45 розміру із характерними ознаками зношення частини підбора, які були описані у протоколі та сфотографовані вимірювальним методом. Зі слідів було також зроблено їх копії. У затриманих по гарячих слідах К. і Н. виявлено 100 м оптоволоконного кабелю, схожого на той, що був викрадений, та ножиці по металу. Слідчий вилучив взуття затриманих та призначив експертизу.

8. У результаті аварії пасажирського корабля загинуло 58 осіб. Допитаний як підозрюваний капітан С. Федоренко повідомив, що особисто керував кораблем під час аварії. Він зазначив, що був сильний туман і рух корабля здійснювався за навігаційними приладами. Зіткнення з опорою мосту сталося близько опівночі, тобто більшість пасажирів відпочивала. Через велику пробоїну у корпусі корабель затонув у лічені хвилини, і значна кількість пасажирів загинула. Допитаний представник фірми “Круїз” повідомив, що на затонулому кораблі за місяць до аварії проводилися роботи з тестування та профілактики навігаційних приладів. На момент завершення робіт всі прилади працювали відповідно до заданих їм параметрів.

Список додаткової літератури:

Про затвердження Порядку присвоєння і нанесення на диски для лазерних систем зчитування спеціального ідентифікаційного коду та визнання спеціальних ідентифікаційних кодів, нанесених на диски, що імпортуються: постанова Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.licasoft.com.ua>.

Авдєєва Г. К. Судова експертиза контрафактної аудіовізуальної продукції / Г. К. Авдєєва. – Харків: Право, 2006. – 192 с.

Грошевий Ю. М. Судова експертиза: нормативно-правове регулювання та наукові коментарі: [навч.-довід. посіб.] / Ю. М. Грошевий, В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько та ін. – Харків : Одиссей, 2004. – 448 с.

Лошманова Г. В. Дослідження текстів, виконаних за допомогою електрофотографічних (лазерних) багатофункціональних друкуючих пристроїв / Г. В. Лошманова, В. В. Сомов, Н. О. Зубова // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. / ХНДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”. – Харків: Право, 2013. – Вип. 13. – С. 279–287.

Методичний лист щодо можливостей експертизи ДНКаналізу, механізму вилучення об’єктів дослідження, зразків біологічного матеріалу та умов їх зберігання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uasol.com>.

Савченко І. О. Актуальні аспекти змінення методик проведення судових експертиз / І. О. Савченко // Теорія і практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр. / ХНДІ судових експертиз ім. М. С. Бокаріуса, Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”. – Вип. 13. – Харків: Право, 2013. – С. 443–451.

Харабуга Ю. С. Дослідження мобільних телефонів і смарт-карт до них у межах комп’ютерно-технічної експертизи / Ю. С. Харабуга, С. Б. Білий // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – Вип. 9. – Харків: Право, 2009. – С. 454–458.